

DIN ISTORIA TIPOGRAFIILOR CONSTĂNȚENE (II)

Continuăm prezentarea tipografiilor constănțene, după o pauză destul de lungă, dar care a fost favorabilă cercetării¹. Reluăm, deci, istoricul acestor tipografii, amintind că, la 26 iulie 1916, în localul Școlii Ofițerilor de Marină, se înființa „Tipografia Școalei Ofițerilor de Marină”, cunoscută, ulterior, și ca „Tipografia Marinei de Război din Constanța”, despre care știm că, în anul 1938, mai funcționa, la aceeași adresă².

Păstrând criteriul cronologic, putem menționa, apoi, tipografia „Speranța”, a lui Constantin Sterescu, ce își avea sediul în strada Costache Negri (azi Elena Varga) nr. 24 și își începuse activitatea la 15 martie 1922. Aici s-a publicat, între altele, ziarul „Curierul Constanței”³. Datele despre activitatea acestei tipografii sunt însă puține, fiind menționată până în anul 1943⁴. Interesant este că, în vara anului 1914, Tribunalul Constanța admitea înscrierea firmei de tipografie cu același nume, „Speranța”, cu sediul în strada D. A. Sturza (azi Revoluției din 22 decembrie 1989) nr. 23; proprietarul ei era Radu Avramescu. Dar, despre evoluția ulterioară a acestui stabiliment nu am găsit date⁵.

Desigur, cea mai cunoscută tipografie din Constanța era cea a ziarului „Dobrogea Jună”, faima sa provenind, în bună măsură, de la cea a proprietarului său și, în același timp, al ziarului cu același nume. Constantin N. Sarry s-a născut la Constanța în anul 1878; publicația sa „Dobrogea Jună” începea să apară din anul 1904, dar la alte tipografii. La Registrul Comerțului, firma sa era înregistrată ca având sediul în strada Scarlat Vârnav (azi Răscoalei din 1907) la nr. 23, (ulterior nr.

* Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Constanța; e-mail: ccheramidoglu@yahoo.com.

¹ Prima parte a acestui material a apărut în „Analele Dobrogei”, serie nouă, an VIII, 2005. Constrângerile de natură tipografică au redus, și atunci, ca și acum, dimensiunile articolului.

² Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Constanța (în continuare D.J.A.N.C.), fond Prefectura jud. Constanța, dos. 57/1938, f. 155, 169, 170.

³ Dumitru Constantin-Zamfir, Octavian Georgescu, *Presa Dobrogeană, Bibliografie comentată și adnotată*, Constanța, 1985, p. 98.

⁴ D.J.A.N.C., fond Primăria orașului Constanța, dos. 36/1943, f. 5,6; fond Prefectura jud. Constanța, dos. 57/1938, f. 44.

⁵ *Loc. cit.*, fond Tribunalul jud. Constanța, Secția I-a, dos. 861/1914, f. 1.

27), iar data începerii comerțului este trecută ca fiind 16 aprilie 1915⁶. Acest stabiliment, ce a mai purtat și denumirea de „Institut de arte grafice al ziarului <<Dobrogea Jună>>”, a avut o istorie bogată în evenimente, dar spațiul nu permite acum relatarea lor. În perioada 1923-1944, ziarul a fost tipărit la tipografia proprie. Tot aici s-au mai tipărit numeroase publicații constănțene, precum „Gloria Dobrogei”, „Foaia Plugarului” și „Viitorul Constanței”⁷. Mai amintim doar că, în anul 1932, aceasta a intrat în lichidare, ca urmare a acumulării unor mari datorii, iar, în aprilie 1941, ca proprietar al tipografiei a figurat M. Bătu. Cât despre înființarea tipografiei, unele surse trimit la luna iulie a anului 1923, iar desființarea sa, inițial, în 13 septembrie 1943, pentru ca firma să fie radiată la 3 aprilie 1946, tot de C-tin Sarry⁸. Clădirea există și azi, iar o placă de pe zidul ei amintește trecătorilor despre existența tipografiei și a ziarului „Dobrogea Jună”.

Despre cum arăta această tipografie, ne putem face o impresie citind raportul de inspecție întocmit de reprezentantul Inspectoratului Muncii din Constanța, la 6 octombrie 1928: „Această tipografie este cea mai mare din oraș și pe lângă tot felul de lucrări din branșa tipografiei și legătoriei, ștampile, etc., imprimă un ziar cotidian <<Dobrogea Jună>>, iar săptămânale: <<Limanul>>, ziar al Sindicatului <<Mihail Eminescu>> al muncitorilor din port și <<Liberalul Constanței>>, ziar politic săptămânal. Atelierele de tipografie sunt așezate în două încăperi și legătoria în a treia. La etaj se găsesc instalate birourile redacției și administrația ziarelor amintite. Tipografia dispune de două mașini plane nr. 12 și 14, acționate de un motor de 5 H.P. și de alte mașini mici, de mână. Clădirea este igienică, lumina zilei pătrunde suficient în cameră, seara este luminată cu electrică, camerele au și ventilație, totuși ele sunt mici față de locul ce ocupă mașinile. În această întreprindere se lucrează 8 ore pe zi, de la 7-12 și 2-5.” Personalul număra, atunci, 26 de salariați⁹.

„Tipografia comerciala a lucrătorilor asociați”, societate în nume colectiv, a luat ființă, conform Registrului Comerțului, la 11 august 1926, dar, după alte surse, la 20 iunie 1923, fiind, deci, anterioară celei înființate de C. Sarry¹⁰. Sediul, aflat inițial în strada Mircea nr. 5, este mutat, în anul 1936, pe aceeași stradă la nr. 8; firma era proprietatea comuna a lui Ștefan Petrescu și Ștefan Diacato. La această tipografie

⁶ Loc. cit., fond Camera de Comerț Constanța, Registrul firme individuale, nr. 1546.

⁷ Dumitru Constantin-Zamfir, Octavian Georgescu, op. cit., p. 167, 185, 324.

⁸ D.J.A.N.C., fond Primăria orașului Constanța, dos. 18/1944, f. 14, 15; fond Tribunalul jud. Constanța, secția a II-a, dos. 269/1940.

⁹ Loc. cit., fond Inspectoratul Muncii, dos. 6/1928, f. 104

¹⁰ Loc. cit., fond Camera de Comerț Constanța, registrul firmelor sociale, nr. 221; fond Prefectura jud. Constanța, dos. 57/1938, f. 44.

s-au publicat, între altele, „Voința Dobrogei” (organ al P.N.L.), „Anuarul General al Dobrogei” (din anul 1925), Revista „Tomis”, „Buletinul Camerei de Comerț”, „Gazeta de Constanța” etc.¹¹

Pentru a vedea care erau condițiile de muncă din atelierelor acelei tipografii, cităm din raportul întocmit de subinspectorul Gh. Boghiceanu, la 25 noiembrie 1926: „această tipografie nu are ucenici și numai un practicant, Ștefan Rafailof de 18 ani. Întrebându-l în parte, dacă are să se plângă de ceva, ne declară că este mulțumit de felul cum îl tratează patronii, totuși se plânge că leașa este mică.

Referitor la orele de repaus ne declară că patronii închid atelierul regulat la amiază între orele 12–2 ½ și seara la ora 8. Nu este reținut la lucru peste orele arătate, decât foarte rar și atunci avându-se în vedere vreo urgență. Nu a urmat la școala industrială și nici nu urmează și n-are contract de practicant cu patronii.

În această tipografie lucrează 10 lucrători calificați și 5 fete fără pregătire de meșteșug.

În ce privește starea igienică a atelierului se prezintă mulțumitoare. Localul este curat întreținut, deasemenea și mașinile, lumina zilei pătrunde suficient în cele două încăperi afară de a treia unde lucrează fete la cartonaj și lucrează și ziua cu lămpi, aerisirea se face în bune condițiuni, prin două ventilatoare¹².

În ce privește dotarea tehnică a tipografiei, în anul 1930, aceasta avea două mașini plane de tipărit, una de cusut, una de tăiat, o mașină Tip-Top, două mașini bastoane¹³.

După decesul lui Ștefan Petrescu - survenit în anul 1946 -, soția sa, Eliza Petrescu, a continuat activitatea, împreună cu Ștefan Diacato, acesta din urmă deținând, acum, două treimi din acțiunile firmei, deoarece, se menționa în actul adițional, „depune și munca și se ocupă în mod efectiv și cu conducerea asociației noastre”¹⁴.

Greutățile războiului au afectat și activitatea industriei tipografice, așa cum reiese și dintr-un raport încheiat la 16 august 1944, de controlorul Inspectoratului Muncii din localitate, referitor la tipografia „Lucrătorii Asociați”, din care cităm în continuare: „are un număr de 14 angajați; deocamdată având stocul necesar de hârtie până la începutul lunii septembrie, nu este cazul reducerii duratei muncii. În cazul când în cursul lunii septembrie patronul tipografiei nu va putea procura hârtia necesară, se va discuta cazul reducerii duratei muncii la 6 ore. Din discuțiile avute cu

¹¹ Loc. cit., fond Inspectoratul Muncii, dos. 21/1930, f. 10.

¹² Loc. cit., Fond Inspectoratul Muncii Constanța, dos. 6/1926, f. 101.

¹³ Loc. cit., dos. 21/1930, f. 10.

¹⁴ Loc. cit., fond Tribunalul jud. Constanța, secția a III-a, dos. 556/1947, nepaginat.

lucrătorii, aceștia preferă să plece în altă parte, întrucât cu câștigul de 6 ore nu pot face față cheltuielilor”¹⁵.

Mai amintim despre această tipografie, că, la momentul naționalizării, în iunie 1948, avea o dotare ce îi permitea un tiraj anual de până la 640.000 exemplare. Tipografia concurentă, „Albania”, avea un tiraj estimat între 500-800.000 de exemplare¹⁶.

Pe lângă aceste tipografii importante în peisajul publicistic al Constanței vechi, au mai existat și alte întreprinderi similare, cu activitate mai redusă ca dimensiune sau ca timp, urmele lăsate de ele în documentele de arhivă fiind destul de puține.

Știm, de pildă, despre o tipografie numită „Victoria”, care, în primăvara anului 1922, câștiga dreptul de a furniza imprimările necesare Primăriei Constanța, condusă pe atunci de primarul Virgil Andronescu¹⁷.

Tipografia „Vulcan”, al cărei proprietar era Constantin Irimescu, a devenit locul de tipărire al ziarului „Dacia”, începând de la 4 noiembrie 1915, ziar fondat și condus, până în august 1924, de același Constantin Irimescu, o personalitate locală a acelei epoci (fost avocat, prefect etc.)¹⁸.

Preluând conducerea ziarului, Leonida Moscu, împreună cu soția sa, Mersinia Elena Moscu, va înființa, la 1 august 1931, și o tipografie, numită „Dacia”. În mai 1931, Leonida Moscu era autorizat de asociații săi - Petre Petculescu, Nicu Ionescu și Elena Moscu - să cumpere, în numele lor, de la „Casa Gutenberg” din București, „o instalațiune completă de tipografie, mașini și litere”¹⁹. Sediul acestui stabiliment era tot în strada Traian, la nr. 9, pentru ca, în anul 1939, să figureze pe strada Lascăr Catargiu (azi Titulescu), nr. 7. Tipografia a fost radiată din Registrul Comerțului la 17 iunie 1942²⁰.

La 29 martie 1937, se înființa „Tipografia și legătoria Moderna”, cu sediul în strada Costache Negri (azi Ecaterina Varga) nr. 16; era o societate în nume colectiv, ai cărei participanți erau Tănase N. Gârbă, Epure Marinciu și Niculae Stillă, acesta din urma retrăgându-se în mai 1947. După acel an, nu mai apar mențiuni despre existența acestei firme²¹.

¹⁵ *Loc. cit.*, fond Inspectoratul Muncii Constanța, dos. 25/1944, f. 11.

¹⁶ *Loc. cit.*, fond Comitetul jud. P.M.R. Constanța, dos. 206/1948, f. 87.

¹⁷ *Loc. cit.*, fond Primăria orașului Constanța, dos. 31/1922, f. 20.

¹⁸ Dumitru Constantin-Zamfir, Octavian Georgescu, *op. cit.*, p. 105.

¹⁹ D.J.A.N.C., fond Tribunalul Constanța Secția I-a acte autentice, mapa 6/1931, aut. 927.

²⁰ *Loc. cit.*, fond Camera de Comerț Constanța, Registrul firmelor sociale, nr. 430.

²¹ *Loc. cit.*, nr. 599.

Tot în anul 1937, la 15 iulie, se înființa „Imprimeria Grafică Modernă”, ai cărei proprietari erau Ana Popa și Alecu M. Dumitru Demetriad, iar sediul era în strada Scarlat Vârnav la nr. 9. În anul următor, avea să se deschidă o sucursală la Bazargic, semn că afacerile mergeau bine. A fost radiată în anul 1946²².

Niculae Negoescu și Aurel Stanciu au înființat o firmă intitulată „Eminescu”, având ca obiect de activitate comerțul de librărie, tipografie, legătorie de cărți, cartonaje etc. Sediul social era în strada Ștefan cel Mare la nr. 21, iar data înființării, nefiind trecută în registru, presupunem a fi 9 ianuarie 1942. Existența sa a fost scurtă, la 27 martie 1943 fiind radiată din registrul Camerei de Comerț²³.

Dacă perioada războiului a afectat puternic activitatea tipografică, atât prin lipsa de hârtie, cât și prin reducerea comenzilor, perioada imediat următoare nu a fost mai favorabilă, astfel că majoritatea acestor stabilimente s-au închis. Actul naționalizării de la 11 iunie 1948 a lichidat inițiativa privată din acest sector.

Cu utilajele de la „Dobrogea Jună”, „Albania” și „Lucrătorii asociați” s-a constituit Întreprinderea poligrafică Constanța, aparținând de Ministerul Culturii, Direcția Generală Industrială. Sediul a fost stabilit într-o clădire situată pe B-dul Ferdinand (numit, atunci, Republicii), la nr. 9, clădire existentă și astăzi, unde mulți ani a funcționat o secție a Bibliotecii Județene.

Circa 30% din capacitatea acestei tipografii era ocupat prin tipărirea singurului ziar de după 1950 din Dobrogea, intitulat „Dobrogea Nouă”, ce apărea, în anul 1955, într-un tiraj de 9.350 de exemplare. Rotativa existentă putea scoate tiraje mult mai mari, dar nu exista cerere, iar pentru alte tipăriri nu era potrivită. Nici clădirea găsită pentru a găzdui utilajele nu era potrivită, așa cum aflăm dintr-un document al Comitetului Executiv al Sfatului Popular Regional, din 28 iunie 1955:

„Din punct de vedere tehnic clădirea tipografiei nu corespunde atât prin forma de construcție cât și ca amenajare. Clădirea tipografiei are subsol și trei etaje fără legătură directă între toate etajele, în special între cele productive, ceea ce îngreunează legătura între secții, precum și desfășurarea procesului de producție.

Din punct de vedere al igienei și securității, utilajul este îngrămădit, clădirea necorespunzând condițiilor sanitare în special pentru o tipografie. Nu există aerisire și iluminare naturală suficientă în majoritatea secțiilor tipografiei. În secția rotativă și stereotipie lipsește complet iluminatul natural și aerisirea.” Mai reținem că, la acea dată, lucrau, în medie, 30 de

²² Loc. cit., nr. 609.

²³ Loc. cit., nr. 727.

muncitori, lunar, la tipografie²⁴.

Să prezentăm, în continuare, asociațiile profesionale ale tipografilor constănțeni; aceasta pentru a întregi imaginea tipografiilor de la noi, așa cum se contura ea în prima parte a secolului XX. A fost epoca în care tipograful și ziaristul (uneori, o singură persoană) au avut un impact important asupra evoluției spre modernizare a societății românești.

Apariția acestor asociații profesionale se leagă de dezvoltarea acestui sector industrial, de apariția unei categorii aparte de muncitori, aflați în relație directă cu cultura scrisă, care devin preocupați de apărarea drepturilor lor, de asigurarea unor condiții normale de lucru și a unei plăți corespunzătoare greutăților meseriei. Un extras din raportul pe anul 1931 al conducătorului Inspectoratului Muncii din Constanța este relevant pentru condițiile existente în tipografia la acea dată: „În industria cărții trebuie să remarcăm că în general atelierele sunt spațioase și suficient luminate. Lavoare sunt dar incomode. În multe ateliere lipsește săpunul și șervetul, în altele șervetele sunt murdare și zdrențăroase. Pe lângă aceasta s-a observat că lucrătorii care iau masa în ateliere, își păstrează alimentele preparate pe care le aduc de acasă când vin la lucru, în ateliere, că mănâncă uneori în ateliere fără a-și spăla cel puțin mâinile. S-a atras atențiunea patronilor cât și lucrătorilor asupra consecințelor ce ar putea avea acest fapt asupra sănătății și siguranței vieții lor - remarcă totuși că în cursul anului 1931 nu s-a semnalat nici un caz de intoxicare cu plumb”²⁵.

Au existat mai multe organizații care au reunit lucrătorii din breasla tipografilor, dar vom prezenta doar o succintă istorie a lor. Se știe că în urma legii din anul 1924 au luat naștere mai multe asociații profesionale, care au căpătat, apoi, statutul de persoană juridică (morală). Aflăm, astfel, din ziarul local „Dacia”, că: „Lucrătorii tipografi din localitate, dornici de o viață mai bună, s-au întrunit aseară în localul d-lui Matei Căciulă din str. Carol, punând bazele unei asociațiuni profesionale sub denumirea de <<Arta Grafică>>. Viitoarea adunare se va ține duminică dimineață, ora 10, în același local, cu care ocazie va avea loc și alegerea comitetului de conducere”²⁶. Dintre cei aleși în conducerea asociației, îi amintim pe Costică Rădulescu (președinte), Sotir Ionescu, Costică Panaitescu și Alexandru Teodorescu²⁷. Și pentru că noua asociație își avea și un sediu, în str. Griviței nr. 2, acolo a avut loc următoarea adunare generală a cercului „Arta Grafică”, ce avea ca

²⁴ Loc. cit., fond Sfatul regional Dobrogea, secția Naționalizări, dos. 5/1955, f. 137.

²⁵ Loc. cit., fond Inspectoratul Muncii Constanța, dos. 21/1931, f. 20, 21.

²⁶ „Dacia”, nr. 152, 11 iul. 1925, p. 1.

²⁷ Idem, nr. 154, 14 iul. 1925, p. 1.

scop întocmirea statutului. Din articolul de ziar aflăm și alte informații: „Cu această ocazie, societatea funcționarilor comerciali a oferit cercului <<Arta Grafică>>”, localul ei, în care lucrătorii tipografi își vor putea ține regulat ședințele. Totodată și casa de citire <<Ion Creangă>> a muncitorilor din portul și orașul Constanța, pune la dispoziția cercului <<Arta Grafică>> biblioteca lor, unde tipografii își vor putea găsi cărți mai apropiate de sufletul și cunoștințele lor. D. Constantin Rădulescu, președintele cercului, mulțumește ambelor societăți pentru colegiala primire între pereții caselor lor, asigurând că lucrătorii tipografi vor fi întotdeauna alături de ambele grupări”²⁸. Pentru obținerea fondurilor necesare înființării unei biblioteci, asociația a primit permisiunea de a organiza „două festivaluri artistice în sala Regal”, în zilele de 15 și 16 august 1925²⁹.

Dintr-un alt articol de ziar află cum a decurs sărbătoarea tipografilor constănțeni, ziua de 1 Mai, în anul 1927: „Ieri la orele 9 dimineața a avut loc în localul cercului artelor grafice din localitate, adunarea generală. Cu această ocaziune s-a serbat cu un fast deosebit ziua de 1 Mai, sărbătoarea internațională a muncii. La această adunare, pe lângă membrii cercului a luat parte și tipograful Ion Mehedințeanu, delegatul uniunii tipografilor din România. D. Sotir Ionescu, președintele cercului a făcut o dare de seamă asupra organizației cercului și a dat cuvântul domnului Iordan Ioanidi secretarul cercului grafic. D-sa în câteva cuvinte și cu date precise, a evocat luptele duse de muncitori pentru recunoașterea zilei de 1 Mai ca sărbătoare legală internațională a muncii. D.C. Rădulescu a făcut un expozeu al stării de mizerie în care se găsesc lucrătorii tipografi locali, din cauza neorganizării și îndeamnă pe cei neorganizați să strângă rândurile în jurul cercului. Ultimul vorbitor, d. Mehedințeanu, aduce salutul tipografilor din Ardeal și arată situația acestora, făcând istoricul luptei dusă de dânșii pentru câștigarea drepturilor lor. D. Sotir Ionescu, în încheiere, în numele cercului grafic constănțean trimite salutul frățesc și urează spor la muncă tipografilor din Ardeal. Într-o atmosferă colegială din cele mai plăcute, toți au luat parte apoi la o gustare, după care în corpore au condus pe colegul lor Ion Mehedințeanu la gară”³⁰.

În anul 1928, Cercul Grafic scotea și un ziar, ce se numea „Nădejdea” și se subintitula „organul de luptă și de luminare a Cercului Grafic Constanța”³¹. Despre importanța organizării muncitorilor vorbea și un articol de fond din nr. 3 al ziarului amintit mai sus, din care cităm: „Condițiunile în care muncitorul organizat trăiește, sunt superioare

²⁸ *Idem*, nr. 158, 18 iul. 1925, p. 1.

²⁹ D.J.A.N.C., fond Primăria Constanța, dos. 10/1925, f. 92.

³⁰ „Dacia”, XIV, nr. 95, 3 mai 1927, p. 1.

³¹ Dumitru Constantin-Zamfir, Octavian Georgescu, *op. cit.*, p. 227.

celuilalt și pregătesc cu succes omul de mâine, cu adevărat folositor societății. Iată de ce organizația pe lângă că este un factor economic important în viața muncitorească, este și un factor de progres”³². Sediul cercului era într-un imobil închiriat, din strada Vasile Lupu nr. 25; președinte era atunci N. Ionescu, iar secretar Gh. Malu.

În vara anului 1933, se pun bazele Sindicatului „Lumina” al lucrătorilor tipografi din Constanța, care avea să fie recunoscut ca persoană juridică prin sentința din 22 martie 1934 a Tribunalului Constanța. Întârzierea oficializării organizației s-a datorat Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, care a cerut și obținut, modificarea actului constitutiv și statutului inițial. Astfel, denumirea de sindicat s-a înlocuit cu cea de asociație (având în vedere că „asociațiunea urmărește în mod special scopuri de ajutorare mutuală”), iar actul constitutiv a fost refăcut și semnat de 20 de persoane, cum prevedea legea. Sediul inițial fusese fixat în strada Mihai Viteazu nr. 72, la locuința primului conducător al consiliului său de administrație, Alexandru Teodorescu. Asociația avea ca scop atât ajutorarea membrilor săi în caz de boală, deces sau lipsă de lucru, dar și „dezvoltarea intelectuală a membrilor” săi, precum și dezvoltarea spiritului de înfrățire și solidaritate între membrii săi. Conform statutului, se admiteau ca membri activi „toți lucrătorii și lucrătoarele, tipografi, mașiniști, linotipiști, litografi, legători de cărți, precum și lucrătorii de celelalte specialități grafice, din Constanța”³³.

Toate aceste organizații s-au făcut remarcate public prin organizarea de baluri, reuniuni, încheiate cu străngeri de fonduri, tombole, pentru colectarea sumelor necesare ajutorării salariaților. S-a inițiat chiar construirea, la Mamaia, a unei case de odihnă pentru lucrătorii tipografi, a căror sănătate era afectată de condițiile grele de muncă din acea vreme.

În iunie 1942, în urma unui memoriu al lucrătorilor tipografi din Constanța, prin care solicitau „majorarea salariilor în raport cu scumpetea vremurilor de față”, la sediul Inspectoratului Muncii erau convocați din partea patronilor: Ștefan Diacato (Tipografia Lucrătorilor Asociați), Mihai Sotir (Tip. Albania), Tănase Gârbă (Tip. Modernă), C-tin Sterescu (Tip. Speranța) și Nicolae Radu (Tip. Dobrogea), iar, din partea lucrătorilor: Sotir Ioan și Teodorescu Alexandru (de la Tip. Albania), Radu Cristache (Tip. Modernă) și C-tin Bogdan (Tip. Lucrătorii Asociați). S-au stabilit, cu acea ocazie, salariile minime, ce mergeau de la 1179 lei pentru un ucenic, până la 2000 lei pe

³² „Nădejdea”, I, nr. 3, 15 aug. 1928, p. 1.

³³ D.J.A.N.C., fond Tribunalul jud. Constanța, Secția I-a, dosar 1363/1933, passim.

săptămână, pentru lucrătorii cu peste cinci ani vechime³⁴.

Tot din documentele de arhivă mai aflăm că, în imobilul din Piața Independenței nr. 15, ce fusese al Academiei Române (vis-à-vis de Muzeul de Istorie Națională și Arheologie, de azi), se afla, în anul 1949, cantina tipografilor din Constanța³⁵.

Oprim aici această prezentare succintă a industriei tipografice constănțene, cu speranța că informațiile găsite vor putea fi completate ulterior, pentru a întregi imaginea tipografiilor de la noi, așa cum se contura ea la sfârșitul secolului XIX și în prima parte a secolului XX. A fost epoca în care tipograful și ziaristul (uneori o singură persoană) au avut un impact important asupra evoluției spre modernizare a societății românești.

ASPECTS OF HISTORY OF PRINTING HOUSES IN CONSTANȚA

Abstract

This follows the study published in the volume from 2005 of this publication. Presents the evolution of the printing houses that functioned at Constanta between 1916-1955. The documentation from the archives offers information about the activity of those printing houses and the working condition of these print workers. Then it is shown the influence of war years towards this industry and the nationalization from 1948. It is also presented the only printing houses which worked here those years.

Keywords: history, printing house, Constanta, interwar, association.

³⁴ *Ibidem*, fond Inspectoratul Muncii, dos. 8/1942, f. 2.

³⁵ *Ibidem*, fond Prefectura Constanța, dos. 8/1949, f. 1.